

REPUBLIKA ČUTANJA

ŽAN POL SARTR

Nikada nismo bili slobodniji nego pod nemačkom okupacijom. Bili smo izgubili sva naša prava, a najpre pravo govora; svakoga dana su nam dobacivali uvrede u lice, a trebalo je da čutimo; masovno su nas deportovali kao radnike, Jevreje, političke zatvorenike; svuda po zidovima, u novinama, na filmskom platnu, srećali smo ono gadno i otužno lice koje su naši tlačitelji hteli da nam pretstave kao naše sopstveno, i zbog svega toga bili smo slobodni. Pošto se nacistički otrov uvlačio čak i u našu misao, svaka tačna misao pretstavljala je pobedu; pošto se jedna sve-moćna policija trudila da nas prisili na čutanje, svaka izgovorena reč postajala je dragocena kao objavljivanje principa; pošto smo bili gonjeni, svaki naš pokret imao je značaj opredeljenja. Okolnosti, često užasne, pod kojima smo vodili našu borbu primoravale su nas da preživljavamo, gledajući joj pravo u oči i ne doterujući je, onu surovu i neizdržljivu situaciju koju zovemo položaj čoveka u društvu. Izgnanstvo, zatvor, a naročito smrt koje ljudi tako vešto prikrivaju u srećnim vremenima, bili su stalni predmet naših briga i uvidjali smo da to nisu nesrećni slučajevi koji se mogu izbexi, ni čak stalne ali spoljašnje pretnje: trebalo je videti u njima naš udeo, našu sudbinu, duboki izvor naše ljudske realnosti; u svakoj sekundi doživljavali smo u njegovom

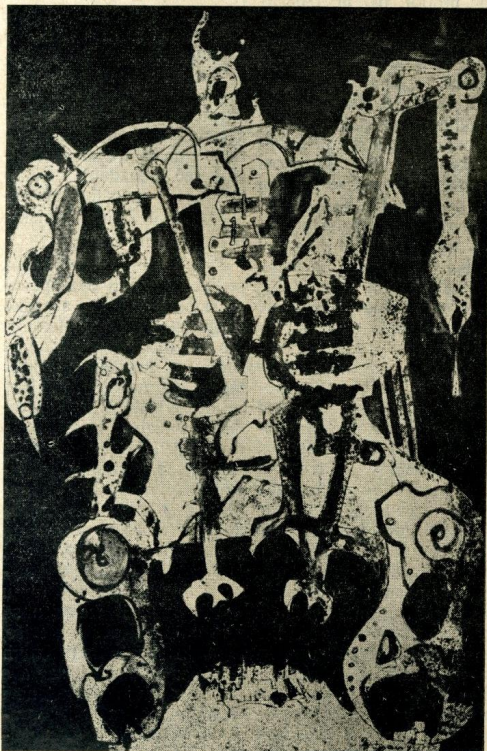

najpunijem značenju smisao one male banalne rečenice: „Svi ljudi su smrtni.“ I izbor koji je svaki od nas vršio u pogledu samoga sebe bio je autentičan, jer se vršio u prisustvu smrti, jer se uvek mogao izraziti u obliku: „Bolje smrt nego...“ A ja ovde ne govorim o najboljim među nama koji su bili pravi borci Pokreta otpora, nego o svim Francuzima koji su u svakom času dana i noći, u toku četiri godine, rekli ne. I sama surovost neprijatelja dovodila nas je do najpunijeg ispoljavanja naše prirode primoravajući nas da sebi postavljamo ona pitanja koja se zaobilaze u miru; svi oni među nama-balo je videti u njima naš udeo, našu sudbinu, duboki izvor naše ljudske realnosti; u svakoj sekundi doživljavali smo u njegovom

otpora pitali su se sa zebnjom u srcu: „A ako me budu mučili, da li ću izdržati?“ Tako je i samo pitanje slobode bilo postavljeno i bili smo na domaku najdubljeg saznanja koje čovek može imati o samome sebi. Jer tajna jednoga čoveka nije njegov Edipov kompleks ili kompleks manje vrednosti, već sama granica njegove slobode, moć njegovog otpora mučenjima i smrti. Onima koji su se bavili ilegalnim radom, okolnosti u kojima su se borili donosile su jedno novo iskustvo: nisu se borili na svetlosti dana, kao vojnici; gonjeni u samoći, hapšeni u samoći, odolimali su mučenjima u najpotpunijoj napuštenosti i nemaštini, sami i nagi pred dobro obranim, dobro uhranjenim i dobro obučanim dželatima koji su se potsmevali njihovom jadnom telu i kojima su zadovoljena savest i neograničena društvena moć davale izgled ljudi koji su u pravu. Medjutim, na samom dnu te usamljenosti oni su branili druge, sve druge, sve drugove iz Pokreta otpora; jedna jedina reč bila je dovoljna da prouzrokuje deset, sto hapšenja. Ne otkriva li baš ta krajnja odgovornost u krajnjoj osamljenosti kakva je bila naša sloboda? Ta napuštenost, ta usamljenost, ta ogromna opasnost bile su iste za sve, za vodje i obične borce; za one koji su nosili poruke čiju sadržinu nisu znali, kao i za one koji su odlučivali o sudbini čitavog otpora, bila je ista kazna: hapšenje, deportovanje, i smrt. Nema vojske na svetu u kojoj bi se mogla naći slična jednakost opasnosti kojoj se izlažu vojnici i generalisimus. Zato je Pokret otpora bio prava demokratija: za vojnika kao i za vodju, ista opasnost, ista odgovornost, ista apsolutna sloboda u disciplini. Tako je u tami i krvi zasnovana najjača od svih Republika. Svaki njen građanin je znao da treba da se žrtvuje za sve a da može da računa samo na samoga sebe; svaki od njih je bio svestan, u krajnjoj osamljenosti, svoje istorijske uloge. Svaki od njih je preduzimao, protiv tlačitelja, da bude ono što jeste, neopozivo, i birajući samoga sebe u svojoj slobodi, birao je slobodu za sve. Trebalo je da svaki Francuz u svakom trenutku osvaja i potvrđuje nasuprot nacizmu tu Republiku bez ustanova, vojske i policije. Evo nas sada na početku jedne druge Republike: možemo li a da ne poželimo da ona sačuva na svetlosti dana stroge vrline Republike Čutanja i Tame?

ZORAN PETROVIĆ

GENERAL DIZALICA

*

*Kulak srca govorili su ljupko
Kulak ljubavi i mržnje i slave
Odgovarali smo i u srcima nam se ogledala
Istina što nam je ko utočište služila*

*Nikada nismo počeli
Uvek smo se voleli
I zato što se volimo
Druge hoćemo da oslobodimo
Samoće njihove ledne*

*Hoćemo i kažem hoću
Kažem hoćeš i hoćemo
Svetlost da ovekoveči
Parove što vrlinom blistaju
Parove smelošću prekaljene
Jer se oči u oči gledaju*

I cilj u životu drugih imaju.

POL ELIJAR

Gabriel Peri

*Mrtav je čovek jedan što je za odbranu imao
Samo ruke svoje pred životom rašitene
Mrtav je čovek jedan što drugi put nije znao
Šem onog na kome se puške mrae
Mrtav je čovek jedan što borbu svoju nastavlja
Protiv smrti protiv zaborava
Jer sve što je želeo
Želeli smo i mi
I danas to želimo
Da sreća bude svetlost
U dnu očiju na dnu srca
I da pravda bude na zemlji*

*Ima reči koje život uđahn'uju
I to su reči bezazlene
Reč toplota reč poverenje
Ljubav pravda i reč sloboda
Reč dele i reč ljupkost
I neka imena cvetova i neka imena plodova
Reč hrabrost i reč otkritt
I reč brat i reč drug
I neka imena krajeva i sela
I neka imena žena i prijatelja
Dodajmo im ime Peri
Peti je umto za ono što nam život daje
Govorimo mu ti grudi su mu meci prosvitali
Njemu zaš.valjujuć sad se bolje znamo
Govorimo jedni drugima
ti njegova nada je živa.*

Preveo Branko JELIĆ

POL ELIJAR

Preveo B. JELIĆ